

دکتر جدیدبناب: پیامبر اکرم(ص) در آغاز ورود به مدینه بر پایه گفت‌وگو، پیمان و همزیستی اجتماعی رفتار کرد

ریشه‌های تاریخی دشمنی صهیونیسم با اسلام

تاریخ اسلام را نمی‌توان بدون بازخوانی مناسبات پیامبر اکرم(ص) با پیروان ادیان و جوامع مختلف فهم کرد؛ مناسباتی که از گفت‌وگو و پیمان‌های اجتماعی آغاز شد و در ادامه، تحت تاثیر تحولات سیاسی و نقض برخی پیمان‌ها، فراز و فرودهای متعددی یافت.

کد خبر: ۱۵۶۲۴۸۴

تاریخ: ۱۹ مرداد ۱۴۰۵ - ۱۷:۳۵

در این میان، موضوع رابطه یهودیان با پیامبر(ص)، زمینه‌های تاریخی حضور یهود در حجاز، پیمان‌های مدینه و سرانجام تفاوت میان یهودیت به‌عنوان یک دین و صهیونیسم به‌عنوان یک جریان سیاسی، از جمله مباحثی است که همواره محل بحث و بررسی تاریخی بوده است.

بازخوانی این موضوعات، در کنار توجه به آموزه‌های قرآن کریم و سیره پیامبر اکرم(ص)، می‌تواند تصویری دقیق‌تر از فضای اجتماعی و سیاسی عصر بعثت و سال‌های پس از هجرت به دست دهد. به‌همین مناسبت، با حجت‌الاسلام دکتر علی جدید بناب، عضو هیات علمی جامعه‌المصطفی(ص) العالمیه، به گفت‌وگو نشستیم تا درباره سیره پیامبر اکرم(ص)، مناسبات ایشان با یهودیان و زمینه‌های تاریخی این روابط بپرسیم.

پیش از ورود به بحث‌مان درباره حضرت رسول(ص) که درود خدا بر ایشان و خاندان‌شان پاک‌شان باد، لطفا درخصوص جدایی میان یهود و رژیم صهیونیستی روشن‌گری می‌فرمایید؟

بله، باید این دو را از یکدیگر تفکیک کرد؛ حساب یهودیان جهان با رژیم صهیونیستی یکسان نیست. حتی بسیاری از خاخام‌ها و اندیشمندان یهودی، که تصاویر و مواضع‌شان نیز در رسانه‌ها منتشر شده، اساساً با تفکر و عملکرد رژیم صهیونیستی مخالف‌اند. این تفکیک، مقدمه‌ای ضروری برای بررسی منصفانه تاریخ روابط یهود و اسلام است.

به عصر پیامبر اکرم(ص) بازگردیم؛ ریشه‌های دشمنی یهود را با اسلام تبیین می‌کنید؟
اگر ملاک قضاوت را قرآن کریم، سیره پیامبر اکرم(ص) و روایات معتبر قرار دهیم، می‌توان عملکرد یهود را در دو مقطع بررسی کرد: پیش از ظهور اسلام و پس از بعثت پیامبر(ص). البته سابقه این رفتارها به پیش از اسلام بازمی‌گردد و قرآن نیز بخشی از آن را تایید و بازگو کرده است؛ از جمله قتل بسیاری از پیامبران الهی به‌دست گروهی از بنی‌اسرائیل و نیز بهانه‌جویی‌های آنان در برابر حضرت موسی(ع). قرآن حتی به ماجرای گوساله‌پرستی در غیبت چهل‌روزه حضرت موسی(ع) اشاره می‌کند که نمونه‌ای از این پیشینه تاریخی است.

قرآن چه ویژگی‌هایی برای این جریان تاریخی برمی‌شمارد؟

در بررسی اجمالی آیات قرآن، ویژگی‌هایی همچون دنیاطلبی، مقام‌پرستی و نژادگرایی از خصوصیات برجسته این جریان معرفی شده است. همچنین درباره حضور یهود در سرزمین

عربستان و اهداف آن نیز مباحثی وجود دارد که نیازمند بحث مستقل است اما در مجموع، قرآن عملکرد آنان را چه پیش از اسلام و چه پس از آن، مثبت و مورد تایید نمی‌داند.

قرآن از نگاه یهود به مؤمنان چه گزارشی داده؟

قرآن کریم در آیه «لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودَ...» از شدت دشمنی این جریان با مؤمنان سخن می‌گوید، در حالی که درباره مسیحیان، لحن قرآن متفاوت و همراه با ملاطفت بیشتری است. از این رو، مجموعه عملکرد این جریان، چه پیش از اسلام و چه پس از آن، از منظر قرآن قابل دفاع نیست.

آیا این دشمنی پیش از بعثت پیامبر(ص) سابقه داشته؟

براساس برخی گزارش‌های تاریخی، اخبار یهود با توجه به نشانه‌هایی که درباره پیامبر خاتم(ص) در اختیار داشتند، از ظهور ایشان آگاه بودند و برای جلوگیری از تحقق این وعده الهی، حتی درصدد آسیب‌رساندن به اجداد پیامبر برآمدند. انگیزه اصلی آنان نیز حفظ جایگاه، منافع و موقعیت دنیوی خود بود.

این گزارش‌های تاریخی در چه منابعی آمده؟

پژوهشگرانی که مایل‌اند این موضوع را به‌صورت تفصیلی مطالعه کنند، می‌توانند به جلد پانزدهم بحارالانوار مراجعه کنند. در این بخش، ده‌ها صفحه به گزارش‌هایی درباره تلاش برای ترور هاشم، عبدالمطلب و عبدالله، پدر گرامی پیامبر(ص)، اختصاص یافته است. بر پایه این نقل‌ها، اخبار یهود بر این باور بودند که پیامبر موعود از نسل این خاندان ظهور خواهد کرد و از همین رو، برای جلوگیری از تحقق این وعده الهی برنامه‌ریزی می‌کردند.

اخبار یهود چگونه این موضوع را تشخیص می‌دادند؟

آن‌گونه که در برخی نقل‌های بحارالانوار آمده، اخبار برجسته یهود با استناد به نشانه‌هایی که برای خود می‌شناختند، از جمله برخی علائم ظاهری و دانسته‌هایی که از علوم رایج آن روزگار به‌دست‌آورده بودند، این خاندان را شناسایی می‌کردند و بر همین اساس، معتقد بودند پیامبر موعود از نسل آنان خواهد بود.

آیا این تلاش‌ها به نتیجه رسید؟

خیر. براساس همین گزارش‌ها، با وجود همه این اقدامات، نقشه آنان ناکام ماند. درباره رحلت عبدالله، پدر پیامبر(ص) نیز برخی احتمال‌ها مطرح شده، هرچند درباره علت آن نمی‌توان با قطعیت سخن گفت. درنهایت، اراده الهی تحقق یافت و پیامبر خاتم(ص) به دنیا آمد.

درباره دوران کودکی پیامبر(ص) نیز چنین نقل‌هایی وجود دارد؟

بله. در برخی گزارش‌های تاریخی، و نیز در فیلم محمد رسول‌الله(ص) ساخته مجید مجیدی، به این موضوع اشاره شده که یکی از دلایل سپردن پیامبر به حلیمه سعدیه، دور نگه‌داشتن ایشان از تهدیدهای احتمالی بوده است. براساس این نقل‌ها، هنگامی که احساس خطر شد، همسر حلیمه سعدیه شبانه کودک را به مکه بازگرداند و به عبدالمطلب سپرد تا این امانت الهی در امنیت کامل حفظ شود.

انگیزه اصلی هجرت یهود به حجاز؟

علامه طباطبایی در تفسیر آیه ۸۹ سوره بقره این موضوع را به‌خوبی تبیین کرده‌اند. بنابر این تحلیل، پس از فشارها و آزارهایی که بخت‌النصر بر یهودیان وارد کرد، گروهی از آنان از

سرزمین شام کوچ کردند.

آنان براساس بشارت‌های کتاب‌های آسمانی خود می‌دانستند که پیامبر موعود در سرزمینی به‌نام یثرب ظهور خواهد کرد؛ ازاین‌رو، با انگیزه رسیدن به آن سرزمین راهی حجاز شدند.

آیا همه یهودیان تا یثرب پیش رفتند؟

خیر. در مسیر هجرت، برخی به‌دلیل تعلقات دنیوی و منافع اقتصادی، در مناطقی مانند خیبر ماندگار شدند. آنان به گروهی که راهی یثرب بودند گفتند: شما به سرزمین موعود بروید و اگر نشانه‌های وعده‌داده‌شده را یافتید، به ما خبر دهید تا به شما ملحق شویم اما پس از استقرار در خیبر و برخورداری از موقعیت اقتصادی مناسب، دیگر حاضر نشدند آن منطقه را ترک کنند.

این هجرت در کدام بازه تاریخی رخ داد؟

این اتفاق سال‌ها پیش از ولادت پیامبر اکرم(ص) رخ داده بود. یهودیان براساس آنچه در منابع دینی خود خوانده بودند، از پیش در انتظار ظهور پیامبر خاتم(ص) بودند و به‌همین دلیل، به یثرب مهاجرت کردند تا هنگام ظهور، در کنار ایشان باشند.

اگر چنین بود، چرا بعدها با پیامبر(ص) مخالفت کردند؟

براساس نقل‌های تاریخی، عموم یهود با نیت همراهی با پیامبر موعود به آن سرزمین آمده بودند اما گروهی از احبار و بزرگان یهود به‌خوبی می‌دانستند که با ظهور پیامبر، جایگاه اجتماعی، نفوذ دینی و منافع دنیوی آنان به خطر خواهد افتاد. از همین رو، پیش از آن‌که عموم یهود از این مساله آگاه شوند، درصدد جلوگیری از تحقق این وعده الهی برآمدند و همان طرح‌هایی را که پیش‌تر به آن اشاره شد، دنبال کردند.

آیا همه یهودیان در این تصمیم‌ها نقش داشتند؟

خیر. آنچه در برخی منابع نقل شده، ناظر به تصمیم‌ها و اقدامات گروه محدودی از احبار یهود است، نه همه یهودیان. حتی گفته شده این افراد جلسات محرمانه‌ای برگزار می‌کردند و برای تصمیم‌گیری درباره چگونگی مقابله با پیامبر موعود، با دانشمند برجسته‌ای در یمن مشورت می‌کردند. بنابراین، این اقدامات به یک طیف خاص از رهبران یهود نسبت داده می‌شود، نه عموم آنان.

حضور یهود در مدینه بر پذیرش اسلام از سوی مردم این شهر تاثیر داشت؟

یکی از عوامل مهم استقبال مردم مدینه از دعوت پیامبر(ص)، آشنایی پیشین آنان با نشانه‌های پیامبر موعود بود. یهودیان ساکن مدینه سال‌ها این نشانه‌ها را برای مردم بازگو کرده بودند. ازاین‌رو، هنگامی که پیامبر اکرم(ص) دعوت خود را آغاز کرد، بسیاری از مردم مدینه آن ویژگی‌ها را با ایشان منطبق دیدند و همین زمینه، پذیرش سریع‌تر اسلام را برای آنان فراهم ساخت.

با وجود آگاهی مردم مدینه از نشانه‌های پیامبر موعود، چرا پس از هجرت، مخالفت‌ها از سوی یهود آغاز شد؟

دقیقا همین‌گونه است. مردم مدینه، به‌ویژه اوس و خزرج، به‌واسطه مطالبی که سال‌ها از یهودیان درباره پیامبر موعود شنیده بودند، تردیدی در حقانیت پیامبر اکرم(ص) نداشتند. از همین رو، با ایشان پیمان بستند، از پیامبر برای هجرت به مدینه دعوت کردند و زمینه تشکیل نخستین جامعه اسلامی را فراهم ساختند اما پس از استقرار پیامبر در مدینه، کارشکنی‌ها از سوی همان جریان احبار یهود آغاز شد.

پیامبر اکرم(ص) در آغاز ورود به مدینه چه رویکردی در قبال قبایل یهود در پیش گرفت؟

پیامبر اکرم(ص) پس از تشکیل حکومت اسلامی، افزون بر تنظیم پیمان عمومی میان ساکنان مدینه، با هر یک از قبایل یهود، از جمله بنی‌قینقاع، بنی‌نضیر و دیگر قبایل، پیمان‌نامه‌ای مستقل منعقد کردند تا همه در چارچوب تعهدات مشترک و همزیستی مسالمت‌آمیز زندگی کنند.

نخستین پیمان‌شکنی‌ها از سوی چه کسانی صورت گرفت؟

براساس گزارش‌های تاریخی، نخستین ناقضان این پیمان‌ها خود یهود بودند. ابتدا بنی‌قینقاع در ماجرای که به یک مساله ناموسی انجامید، پیمان را شکستند و در نهایت از مدینه اخراج شدند. پس از آن نیز بنی‌نضیر، علاوه بر نقض پیمان، درصدد ترور پیامبر اکرم(ص) برآمدند.

ماجرای تصمیم بنی‌نضیر برای ترور پیامبر(ص) چه بود؟

پس از شهادت گروهی از قاریان قرآن، فردی که از آن حادثه جان سالم به‌در برد، در مسیر بازگشت دو نفر از قبیله‌ای را که با بنی‌نضیر هم‌پیمان بودند، به قتل رساند. براساس مفاد پیمان، بنی‌نضیر باید در پرداخت دیه مشارکت می‌کردند. پیامبر برای گفت‌وگو درباره این موضوع به قلعه آنان رفتند اما آنان این حضور را فرصتی برای اجرای نقشه ترور دانستند و تصمیم گرفتند از بالای قلعه سنگ بزرگی بر سر پیامبر بیندازند. با این حال، پیامبر از طریق وحی از این توطئه آگاه شدند و پیش از اجرای نقشه، محل را ترک کردند و بدین‌ترتیب، این توطئه نیز ناکام ماند.

تفاوت یهود با صهیونیسم چیست؟

یهود، یک دین الهی است که پیامبر آن حضرت موسی(ع) و دارای شریعت و کتاب آسمانی است. اگر پیروان این دین به آموزه‌های اصیل حضرت موسی(ع) پایبند می‌ماندند، بسیاری از انحرافات تاریخی رخ نمی‌داد اما صهیونیسم، یک جریان و تشکیلات سیاسی است و نباید آن را با دین یهود یکسان دانست؛ هرچند بنیان‌گذاران اولیه آن عمدتاً از میان یهودیان بودند.

شکل‌گیری جریان صهیونیسم از کجا آغاز شد؟

نخستین کنگره صهیونیسم به‌رهبری تئودور هرتزل در شهر بازل سوئیس برگزار شد. در آن نشست، برنامه‌ها و اهداف کلان این جریان طراحی شد. بعدها بخشی از اسناد آن، که گفته می‌شود توسط فردی به‌نام جورج لامبر افشا شد، با عنوان «پروتکل‌های دانشوران صهیون» منتشر گردید. در این اسناد، اهداف فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و رسانه‌ای این جریان تبیین شده و پس از آن نیز نشست‌های سالانه برای پیگیری این برنامه‌ها برگزار می‌شد.

آیا یهودیان در طول تاریخ همواره دارای حکومت مستقل بوده‌اند؟

براساس این تحلیل، به‌جز دوره حکومت حضرت سلیمان(ع)، یهودیان در طول تاریخ دولت فراگیر و مستقلی نداشتند. با این حال، حتی در همان دوران نیز قرآن از نافرمانی‌ها و چالش‌های آنان سخن گفته است. از این منظر، یکی از انگیزه‌های جریان صهیونیسم، تشکیل حکومتی مستقل برپایه برداشت‌های خاص خود از تاریخ بوده است.

نگاه صهیونیسم به هویت یهودی چگونه است؟

در اندیشه سنتی یهود، هویت یهودی برپایه نسب تعریف می‌شود و از همین‌رو، نگاه نژادی در میان برخی جریان‌های آنان پررنگ بوده است. این نگرش حتی در داخل رژیم صهیونیستی نیز

موجب شکل‌گیری تبعیض‌هایی میان گروه‌های مختلف یهودی شده و در مقاطعی به اختلافات و تنش‌های داخلی انجامیده است.

اندیشه «از نیل تا فرات» چه جایگاهی در تفکر صهیونیستی دارد؟

براساس برخی برداشت‌ها از متون مورد استناد صهیونیست‌ها، از جمله تلمود، گروهی از آنان ایده «از نیل تا فرات» را به‌عنوان چشم‌انداز توسعه‌طلبانه خود مطرح کرده‌اند. بر پایه این دیدگاه، تشکیل دولت در فلسطین پایان راه نیست، بلکه آغاز طرحی گسترده‌تر تلقی می‌شود. البته درباره ابعاد، میزان پذیرش و مبانی این نظریه، دیدگاه‌های مختلفی وجود دارد و این موضوع نیازمند بررسی مستقل و مستند است.